

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

Важинський Володимир Михайлович

УДК 343.13:343.37(477)

**ПРОЦЕС ДОКАЗУВАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ФІКТИВНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету Державної податкової служби України

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
БАРАБАШ ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА,
Інститут законодавства Верховної Ради України, головний консультант

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук,
професор
ГАЛАГАН ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ,
Навчально-науковий інститут підготовки слідчих і криміналістів Київського національного університету внутрішніх справ, професор кафедри досудового розслідування;

кандидат юридичних наук, доцент
НАЗАРОВ ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ,
Київський міжнародний університет,
директор Юридичного інституту.

Захист відбудеться "26 _06___ 2009 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.001.05 в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий " _24_ " __05__ 2009 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н.П. Сиза

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміна соціально-економічних умов розвитку підприємництва в Україні супроводжується видозмінами засобів і способів вчинення злочинів у сфері господарської діяльності, зокрема, й фіктивного підприємництва, поширення якого загрожує економічній безпеці держави. Фіктивне підприємство заподіює значних збитків державі, банкам, кредитним установам, іншим юридичним особам та громадянам, сприяє розширенню масштабів недобросовісної конкуренції, незаконній конвертації безготівкових коштів у готівку, легалізації (відмиванню) коштів, здобутих злочинним шляхом, приховуванню фактів заняття забороненими видами діяльності, створенню передумов для ухилення від оподаткування і для досягнення інших протиправних цілей. Так, за даними Міністерства внутрішніх справ України та Державної податкової адміністрації, у період з 2005 до 2008 року було виявлено понад 20 тис. випадків фіктивного підприємництва, з них доведено до суду 12863 кримінальні справи¹; правоохоронними органами забезпечено надходження до бюджету на загальну суму 187,5 млн. грн.² Розмір грошових коштів, що не сплачуються до державного бюджету при діяльності фіктивних підприємств, рахується мільйонами і, навіть, мільярдами гривень (наприклад, у Харківській області у 2008 році викрито „конвертаційний” центр, до якого входило 100 фіктивних підприємств і до бюджету не надійшло понад 1 млрд.грн.³). Управління нагляду за додержанням законів органами податкової міліції Генеральної прокуратури України констатує, що 90 % фіктивних підприємств створюється задля вчинення злочинів економічної спрямованості (ухилення від сплати податків, незаконного відшкодування ПДВ, відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом тощо)⁴. Це свідчить про зростання злочинності вказаної категорії, і як наслідок, подальшу „тінізацію” економіки держави, погіршення інвестиційного клімату.

Фіктивне підприємство характеризується складністю процесу доказування пов'язаних між собою злочинів при одержанні, дослідженні, оцінці й використанні доказів, а також при встановленні обставин предмета доказування, що вказує на необхідність розробки кримінально-процесуальних засад доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва.

В окремих статтях, у ряді монографій та дисертацій: П.Андрушка, Л.Брич, А.Волобуєва, Н.Гуторової, В.Гевка, Л.Дудника, О.Дудорова, Г.Матусовського, М.Мельника, В.Мойсика, В.Навроцького, Ю.Опалінського, В.М. Поповича, Є.Стрельцова, М.Хавронюка аналізуються організаційно-правові, кримінально-правові, кримінологічні, криміналістичні, кримінально-процесуальні, оперативно-розшукові аспекти протидії господарській злочинності. Особливої уваги заслуговують запропоновані В.В. Лисенком у 2002 році і В.В. Білоусом у 2004 році методики розслідування фіктивного підприємництва в Україні.

¹ Стан та динаміка злочинності на Україні за 2005-2008 р.р.// Інтернет-ресурс: режим доступу: mvsinfo.gov.ua

² Звіт Державного комітету фінансового моніторингу // Інтернет-ресурс: режим доступу: sdfm.gov.ua.

³ За даними ДПА у Харківській області // Інтернет-ресурс: режим доступу: dra.kharkov.ua.

⁴ Годуєв О. Підприємства віртуальні, збитки – реальні // Іменем закону. - № 40 (5634) // Інтернет-ресурс: режим доступу: imzak.org.ua.

Проблеми доказування у різні часові періоди займали вагоме місце у науці кримінального процесу і досліджувались: В.Арсеньєвим, В.Баніним, Т.Барабаш, А.Белкіним, Д.Бочаровим, Л.Владіміровим, В.Галаганом, М.Гродзинським, Ю.Грошевим, В. Зажицьким, В.Зеленецьким, Л.Карнєєвою, Л.Кірмач, Є.Коваленком, М.Кузнецовим, О.Ларіним, Б.Лук'янчиковим, П.Лупинською, В.Маляренком, О.Михайленком, М.Михеєнком, В.Назаровим, В.Нором, П.Пашкевич, М.Погорецьким, В.Попелюшком, П.Прилуцьким, Д.Савицьким, Н.Сибільовою, С.Сівочек, М.Сірим, С.Стахівським, М.Строговичем, В.Тертишником, А.Трусовим, Ф.Фаткуліним, С.Шейфером, М.Шумило та іншими відомими вченими.

Опубліковані праці використано автором як вихідні науково-теоретичні основи дослідження обраної теми. Переважна більшість науковців розглядає кримінально-правові і криміналістичні проблеми, пов'язані з удосконаленням складу злочину і методикою розслідування фіктивного підприємництва відповідно. Питання процесу доказування, зміст і характеристика його елементів, особливості доказування при протокольній формі досудової підготовки матеріалів, складності розмежування злочинів, пов'язаних із фіктивним підприємництвом залишаються поза увагою.

Таким чином, спеціальні наукові розробки, у яких би комплексно досліджувались кримінально-процесуальні проблеми процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів, дотепер відсутні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження ґрунтується на Комплексній програмі профілактики правопорушень на 2007-2009 р.р. (затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1767 від 20.12.2006 р.), відповідає основним положенням Рішення Ради національної безпеки і оборони України „Про заходи щодо попередження і нейтралізації загроз національній безпеці, пов'язаних із нестабільністю правового регулювання відносин у сфері адміністрування податку на додану вартість” (затвердженого Указом Президента України від 28 грудня 2006 року № 1154/2006), виконано в рамках науково-дослідної роботи кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету державної податкової служби України, узгоджено з Концепцією Комплексної програми профілактики злочинності в Івано-Франківській області на 2006-2010 рр. (затверджена Головою обласної держадміністрації 26.12.2005 р.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного університету державної податкової служби України 24 січня 2006 року, протокол № 6 і включено до „Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (2006 р.)” (Академія правових наук України, Харків „Право” 2006).

Мета і завдання дослідження. У дисертаційному дослідженні поставлено за мету на підставі вивчення теорії, аналізу та узагальнення судово-слідчої практики дослідити кримінально-процесуальні засади процесу доказування при

розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів.

Відповідно до поставленої мети визначені основні завдання дисертаційного дослідження:

- з'ясувати історико-правові аспекти встановлення кримінальної відповідальності за фіктивне підприємство в Україні;
- виявити кримінально-процесуальні засади доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва, які відрізняють цей вид злочинів від інших, суміжних з ним кримінальних діянь;
- з'ясувати значення доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва;
- визначити предмет і елементи процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва;
- виявити способи одержання, перевірки, оцінки і використання доказів у справах про фіктивне підприємство;
- виділити особливості процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва у порядку протокольної форми досудової підготовки матеріалів;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення кримінально-процесуального закону в частині процесу доказування.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у процесі доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів.

Предметом дослідження є процес доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації склали положення діалектики як загальнонаукового методу пізнання явищ об'єктивної дійсності, інші загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: історико-правовий, формально-логічний, порівняльний, компаративний, статистичні та соціологічні (анкетування, групування, зведення, узагальнення матеріалів кримінальних справ). Їх застосування спрямовується системним підходом, що надає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми, здійснити аналіз елементів процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів. Так, історико-правовий метод застосовувався в аналітичному огляді історичних передумов виникнення фіктивного підприємництва в Україні; формально-логічний – при аналізі юридичного поняття фіктивного підприємництва та відмежування його від інших, суміжних з ним кримінальних діянь; порівняльний – при аналітичному огляді основних засад доказування фіктивного підприємництва в Україні та деяких зарубіжних державах, що надало змогу сформулювати рекомендації щодо удосконалення норм національного законодавства, які стосуються фіктивного підприємництва і його доказування; статистичні і соціологічні – при узагальненні кримінальних справ і анкетуванні та зведенні матеріалів опитування працівників слідчого апарату, органів дізнання.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертаційного дослідження склали наукові праці фахівців в галузі філософії, загальної теорії держави і права, теорії доказів, кримінального і кримінально-процесуального права, інших галузевих правових наук, в тому числі зарубіжних вчених.

Правову базу дисертаційного дослідження становлять положення: Конституції України, кримінального і кримінально-процесуального законодавства України, Закони і постанови Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють суспільні відносини у господарській та правоохоронній сферах, а також відомчі нормативні акти та інструктивні документи Верховного Суду України, Державної податкової адміністрації України, Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, що регулюють організацію і діяльність правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Інформаційну і емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності судів і правоохоронних органів за період 2004-2008 років (вивчено 170 кримінальних справ); результати опитування 145 працівників слідчого апарату, органів дізнання в Київській, Житомирській, Миколаївській, Івано-Франківській областях; довідкові видання, статистичні матеріали. Використано також особистий досвід роботи дисертанта на посаді старшого оперуповноваженого з особливо важливих справ Оперативно-аналітичного сектору Управління податкової міліції ДПА в Івано-Франківській області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером розглянутих питань дисертація є новим за змістом комплексним теоретико-практичним дослідженням процесу доказування фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів.

До положень, які мають певний ступінь новизни, відносяться:

вперше:

досліджено чотирихелементну структуру процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва, що зумовлює чіткість його правової регламентації і, як наслідок, сприяє встановленню істини при вирішенні соціально-правових конфліктів у сфері господарської діяльності;

окреслено коло обставин (обумовлених конструкцією ст.205 КК України), які входять до предмета доказування фіктивного підприємництва, а також визначено перелік їх засобів доказування, що сприяє розмежуванню суміжних складів злочинів;

обґрунтовано необхідність законодавчої регламентації поняття доказування як логічно-практичної діяльності суб'єктів кримінального провадження, а також всіх його структурних елементів (одержання, перевірки, оцінки і використання доказів). Зокрема, запропоновано доповнити КПК України статтею 66-1 „Перевірка доказів”;

виявлено переваги процесу доказування фіктивного підприємництва у порядку протокольної форми досудової підготовки матеріалів, що полягають в оперативному вирішенні конкретної справи та ефективному здійсненні кримінального судочинства в цілому;

удосконалено:

норми Кримінального кодексу України шляхом доповнення ст.205 КК

кваліфікуючою ознакою – вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб;
теоретичні положення розслідування фіктивного підприємництва в криміналістиці та кримінально-процесуальному праві щодо способів одержання, перевірки, оцінки, використання доказів;

– обрання видів і кількості початкових слідчих дій при розслідуванні фіктивного підприємництва;

набули подальшого розвитку:

– гносеологічні засади доказування в кримінальному судочинстві щодо розуміння структури процесу доказування, єдності практичної і розумової діяльності, предмету, засобів, суб'єктів доказування; у зв'язку з чим запропоновано зміни до: ст. 66 КПК України (поняття „збирання і подання” замінити на „одержання доказів”); до ст. 67 КПК України, (закріпити новий елемент процесу доказування – використання доказів і визначити порядок його здійснення);

положення про кримінальну відповідальність за фіктивне підприємство шляхом доповнення ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст.205 КК вказівкою на: реєстрацію, перереєстрацію та використання суб'єктів господарювання (комерційних і некомерційних);

обґрунтування того, що встановлення належності, допустимості, достатності і достовірності доказів та їх процесуальних джерел входить до змісту оцінки доказів; у зв'язку з чим запропоновано доповнити КПК України статтею 67-1 „Достовірність, належність, допустимість і достатність доказів”;

положення, які регламентують скорочене провадження в кримінальному судочинстві, в умовах радикальної перебудови правової системи України, розробки нового КПК; та запропоновано зміни до ст. 430 КПК України у зв'язку з тим, що чинним Законом не передбачено повноваження прокурора на винесення постанови про притягнення особи як обвинуваченого та постанови про визнання особи потерпілою.

Практичне значення одержаних результатів Теоретичні положення, узагальнення та висновки можуть бути використані:

– у науково-дослідницькій сфері – як підґрунтя для подальшої розробки основ розслідування і доказування злочинів, що вчинюються в економічній сфері;

– у навчальному процесі – матеріали дисертації впроваджувалися у навчальний процес кафедри кримінального права, процесу та криміналістики на юридичному факультеті та на факультеті підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів податкової міліції Національного університету державної податкової служби України при викладанні курсів „Кримінальний процес”, „Теорія судових доказів” (акт впровадження від 19.01.2009 р.);

– у правоохоронній сфері – як рекомендації для удосконалення організаційних та методичних основ діяльності слідчих підрозділів податкової міліції ДПА України (довідка від 06.11.2008 р. Про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Управління податкової міліції Державної податкової адміністрації України в Івано-Франківській області) і слідчих органів, що

здійснюють розслідування фіктивного підприємництва;

– у сфері правотворчості – окремі положення, сформульовані у дослідженні, реалізовані Інститутом законодавства Верховної Ради України при здійсненні аналізу законопроектів, що подавалися на розгляд Верховної Ради України (довідка № 22/431-1-15 від 15 жовтня 2008 року).

Апробація результатів дисертації. Дисертація підготовлена на кафедрі кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету державної податкової служби України і обговорена на засіданні цієї ж кафедри (протокол № 9 від 23 лютого 2009 року), схвалена і рекомендована до захисту. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки і рекомендації оприлюднено в доповідях та повідомленнях на міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції „Wyksza senie i nauka – 2005” (19-27 грудня 2005 р., м. Прага), II Міжнародній науковій конференції молодих вчених „Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку” (17-18 березня 2006 р., м. Луцьк), I Міжнародній науково-практичній конференції „Наука и технологии: шаг в будущее” (20-31 березня 2006 р., м. Белгород, Белгородський державний університет), II Міжнародній науково-практичній конференції „Наукові дослідження – теорія та експеримент, 2006 (15-17 травня 2006 р., м. Полтава, Університет споживчої кооперації)”, Всеукраїнській науково-практичній конференції „Актуальні проблеми управління у сучасний період розвитку державності України” (24 жовтня 2008 р., м. Київ, Академія управління МВС України), Десятій Міжнародній науково-практичній конференції „Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку” (27-31 січня 2009 р., м. Косів Івано-Франківської області, Київський університет права НАН України).

Публікації. Основні положення і висновки проведеного дослідження відображені у 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених ВАК України та 5 тезах доповідей, надрукованих за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура роботи зумовлена предметом дослідження, метою і завданнями. Дисертація складається із вступу, двох розділів, які містять 9 підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки, з яких 170 сторінок – основний текст, додатки (2) – на 8 сторінках, список використаних джерел (238 найменувань) – на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробленості та науково-теоретична основа; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначається об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження; його основні нормативно-правові джерела; висвітлюється наукова новизна, емпірична база, методологічна основа і практичне значення отриманих результатів, а також форми їх апробації.

Розділ перший "Теоретико-правові питання розслідування фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів" складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 "Історико-правові аспекти виникнення фіктивного підприємництва в Україні" досліджуються питання історії становлення і подальшого розвитку інституту відповідальності за фіктивне підприємство в Україні.

Підкреслюється, що розвиток підприємництва взагалі, та інституту відповідальності за фіктивне підприємство, зокрема, має об'єктивні передумови і пов'язується з історичним розвитком держави і права. Термін „підприємство” бере свій початок із Стародавніх часів, а поняття „фіктивне підприємство” („незаконне підприємство”) виникає у IX столітті.

В українському радянському законодавстві вперше термін „фіктивний” (від лат. „fictio” – вигадка, нереальне, неправильне, хибне, вигадане з певною метою) з'явився у Кримінальному кодексі УРСР у 1927 році. Історичною передумовою використання в Україні фіктивних підприємницьких структур є протиріччя, які виникли у сфері оподаткування (високі ставки податків, значна кількість об'єктів оподаткування та інші).

Проаналізовано нормативне закріплення поняття фіктивного підприємництва у кримінальному законодавстві України, Російської Федерації, Республіки Беларусь, Республіки Таджикистан, Великої Британії, Франції, США, ФРН. З'ясовано, що дії, які становлять фіктивне підприємство за Кримінальним кодексом України, визнані злочинними у законодавстві всіх цих держав, з огляду на тотожність мети їх вчинення (недобросовісне отримання матеріальної (майнової) вигоди), проте характеризуються відмінностями щодо конструкції складу злочину та термінів, що відображають їх зміст.

У підрозділі 1.2 "Загальна характеристика фіктивного підприємництва та відмежування від пов'язаних з ним злочинів" аналізуються ознаки складу злочину, передбаченого ст. 205 КК України, як підстави відмежування від злочинів, передбачених ст.ст. 190, 192, 202 – 204, 209, 212, 222, 263, 307, 310, 358, 366-368 КК України.

Вказується на те, що такими підставами відмежування є: ознаки об'єктивної сторони фіктивного підприємництва – суспільно-небезпечне діяння у формі лише дії, спосіб його вчинення (створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності); ознаки суб'єктивної сторони – вина у формі умислу та мета – прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона. Фіктивне підприємство використовуються (є способом) у механізмі такої злочинної діяльності як: легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом (здійснення фінансової операції та укладення угоди з коштами або майном), ухилення від сплати податків, незаконні дії з документами – засобами доступу до банківських рахунків, шахрайство, порушення порядку випуску та обігу цінних паперів, підроблення документів, печаток тощо.

Зроблено висновок, що із урахуванням вітчизняного і зарубіжного історичного досвіду, а також результатів наукових досліджень фіктивного підприємництва, виникає потреба уніфікувати його ознаки з метою формування

єдиної правозастосовчої практики, зокрема, і при доказуванні. У зв'язку з цим, пропонується розширити коло ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 205 КК України, вказавши на альтернативні злочинні дії: реєстрацію, перереєстрацію та використання суб'єктів господарювання (комерційних і некомерційних).

За результатами узагальнення даних кримінальних справ виявлено груповий характер фіктивного підприємництва (61,2 %). У зв'язку з цим, для забезпечення всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи (ст.22 КПК) і як наслідок призначення винному необхідного й достатнього покарання (ст.65 КК) пропонується доповнити ч.2 ст. 205 КК України кваліфікуючою ознакою – „вчинення фіктивного підприємництва за попередньою змовою групою осіб”.

У підрозділі 1.3 "Гносеологічні і кримінально-процесуальні основи доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів" розглядаються загальні положення доказування з точки зору теорії пізнання, теорії доказів і нормативно-правового закріплення у кримінально-процесуальному законодавстві України, а також їх застосування при розслідуванні фіктивного підприємництва.

Дисертант розвиває положення про те, що доказування у загальній теорії права тлумачиться в широкому (здійснення всієї пізнавальної діяльності суб'єктів, які беруть участь у кримінальному процесі, що охоплює не лише оцінку, а й збирання та перевірку доказів) та вузькому (логічна діяльність з обґрунтування тези, що висувається) розумінні і має гносеологічні й процесуальні засади. До основних засад доказування автор відносить: елементи процесу доказування, його мету, предмет і межі доказування, суб'єктів доказування, поняття і види доказів, їх процесуальні джерела. Підкреслюється, що поняття „доказування” є ширшим, ніж „докази”, оскільки останні виникають в результаті доказової діяльності. У зв'язку з цим пропонується в структурі КПК України виділити окремий розділ „Доказування і докази” з відповідним поділом на глави. В гл. „Доказування” доцільно: закріпити поняття доказування, як регламентовану законом діяльність учасників кримінального процесу, спрямовану на встановлення обставин кримінальної справи за допомогою одержання, перевірки, оцінки і використання доказів та їх процесуальних джерел; визначити зміст кожного із елементів процесу доказування, правила і способи встановлення належності, допустимості, достовірності і достатності доказів; предмет, межі і суб'єкти доказування. В гл. „Докази” необхідно закріпити поняття, ознаки, види доказів, характеристику їх процесуальних джерел.

На думку дисертанта, до предмета доказування у досліджуваній категорії кримінальних справ потрібно віднести: наявність злочинного діяння, час, місце, спосіб вчинення злочину, причинний зв'язок між діянням і негативними наслідками; об'єкт і предмет фіктивного підприємництва; вид, розмір і характер шкоди, завданої фіктивним підприємництвом; вчинення злочину певною особою – суб'єкт злочину (засновник або набувач суб'єкта підприємництва); вину обвинуваченого (підсудного) у вчиненні злочину; спеціальну мету – прикриття незаконної діяльності або діяльності, щодо якої є заборона; мотиви; взаємозв'язок

з іншими злочинами, пов'язаними з фіктивним підприємництвом; обставини, які пом'якшують, обтяжують покарання за ст. 205 КК, а також є підставою для відмови в порушенні кримінальної справи, її закриття чи виправдання підсудного.

Автор робить висновок, що доказами фіктивності конкретного підприємства можуть визнаватися: реєстрація підприємства на „підставну” особу, за підробленими, втраченими, позиченими або викраденими документами, документами померлих осіб, за вигаданою юридичною адресою; внесення в установчі документи неправдивих даних про засновників і керівників підприємства або про інші обставини; залучення до протиправної діяльності шляхом призначення на посаду керівника громадянина із особливим соціальним статусом; відсутність ознак діяльності фірми, зазначеної в установчих документах; короткий термін функціонування підприємства; відсутність руху коштів на банківських рахунках підприємства або, навпаки, занадто великий обсяг фінансових операцій нещодавно зареєстрованого підприємства.

Розділ 2 "Елементи процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів" складається із шести підрозділів.

У підрозділі 2.1 "Загальна характеристика елементів процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва" аналізуються існуючі у кримінально-процесуальній науці і теорії доказів точки зору щодо назви, кількості й змісту елементів процесу доказування. На підставі порівняльного аналізу норм чинного КПК України і Проекту КПК України (реєстр. №1233 від 13.12.2007р.), які регламентують кримінально-процесуальну діяльність з доказування, пропонується визнавати структурними елементами процесу доказування: одержання доказів (збирання і формування); перевірку (дослідження) доказів; оцінку і використання доказів.

Автор піддає критичному аналізу термін „етапи доказування” та обґрунтовує правильність вживання у процесуальному праві терміну „елементи процесу доказування”. З'ясувавши етимологію слів „етап” і „елемент”, дисертант вказує на необхідність чіткого розмежування таких понять як: етапи розслідування і вирішення кримінальної справи (визначаються згідно висунутим версіям щодо вчиненого діяння і передбаченим законом стадіям кримінального процесу), процес доказування (розумова і практична діяльність, спрямована на рух кримінальної справи по мірі одержання доказів) і елементи процесу доказування, які становлять його зміст.

У підрозділі доведено, що при доказуванні фактів вчинення фіктивного підприємництва і пов'язаних з ним злочинів, всі елементи процесу доказування, виступають у єдності і взаємодії як відносно одиничного факту вчинення фіктивного підприємства (який доказується), окремої обставини, що входить у предмет доказування, так і відносно сукупності злочинів. Вважається, що визнання прийняття процесуального рішення окремим елементом процесу доказування, дещо звужує розуміння підсумку доказової діяльності або певного етапу розслідування чи судового розгляду справи. Пропонується вживати термін „використання доказів”, який є ширшим й включає в себе доказову діяльність

інших учасників процесу, зокрема, захисника і, завдяки якому обґрунтовується предмет доказування у кримінальній справі.

Завершується підрозділ обґрунтуванням пропозиції про необхідність нормативно-правового врегулювання двох спірних доказових категорій наступним чином: 1. Доказування у кримінальному провадженні. Доказуванням є логічно-практична процесуальна діяльність суб'єктів кримінального провадження, спрямована на встановлення об'єктивної істини у справі. Елементами процесу доказування є: одержання (збирання і формування), перевірка (дослідження), оцінка і використання доказів та їх процесуальних джерел. 2. Предмет доказування. Сукупність обставин, встановлення яких необхідно для правильного вирішення кримінальної справи і прийняття законного й обґрунтованого рішення, є у ній предметом доказування.

У підрозділі 2.2 *"Одержання (збирання і формування) доказів при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів"* досліджено назву і зміст першого елемента процесу доказування та його способи в контексті законодавчої регламентації та позицій науковців з цього питання.

На думку дисертанта таким елементом є одержання доказів, яке включає в себе: 1) збирання (пошук, виявлення) доказів та 2) формування доказів (діяльність по витребуванню їх уповноваженими на те особами у фізичних і юридичних осіб із дотриманням правил щодо комерційної і банківської таємниці, подання доказів учасниками процесу, підприємствами, установами, організаціями і громадянами (ч. 1 ст. 66 КПК України), вимога про проведення ревізії, документальної перевірки, а також їх закріплення (фіксація доказової інформації)).

За даними проведеного автором опитування практичних працівників і аналізу вивчення кримінальних справ, до основних способів збирання доказів фіктивного підприємництва віднесено: допит, слідчий огляд, обшук, виїмку, призначення експертизи. Способами формування доказів є: подання їх з власної ініціативи учасниками процесу й іншими особами; витребування доказів, в тому числі й у банківських установ; вимога проведення ревізії, перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства; фіксація доказової інформації. Остання забезпечує єдність форми і змісту доказів, їх комунікативність, тобто надання доказам процесуальної форми.

На думку автора, допиту при розслідуванні фіктивного підприємництва підлягають: засновники і керівники фіктивного підприємства; головний бухгалтер та інші працівники бухгалтерії фіктивної фірми; працівники нотаріальної контори, які посвідчували установчі документи; представники органів державної реєстрації, державної податкової служби, державної статистики, державних цільових фондів, дозвільної системи; працівники банківської установи, які відкривали і обслуговували рахунки фіктивного підприємства, надавали йому кредити; особи, зазначені в документах, вилучених під час виїмки чи обшуку, як партнери по бізнесу (договірні контрагенти); потерпілі від злочину; інші особи, відносно яких наявна інформація про те, що вони володіють необхідними даними (колеги по роботі, секретарі, оператори ЕОМ, інший допоміжний персонал, родичі, друзі).

У підрозділі визначено види експертиз, які можуть призначатися при розслідуванні фіктивного підприємства, досліджено типові місця проведення

огляду, обшуку і виїмки. Підкреслено, що найпоширенішою слідчою дією (способом збирання доказів) є виїмка документів. Так, аналіз узагальнення даних вивчених кримінальних справ свідчить, що при розслідуванні фіктивного підприємництва виїмка документів проводилась: в органах державної реєстрації (24,4%), в органах державної податкової служби (22,2%), у банківських установах (20,4%), у підприємств-контрагентів (16,3%), у засновників фіктивного підприємства (8,2%), у керівників фіктивного підприємства (5,3%), у нотаріальних органах – (3,5%).

Завершується підрозділ обґрунтуванням необхідності внесення змін до чинного КПК України щодо назви першого елемента процесу доказування: Стаття 66 „Одержання доказів”.

У підрозділі 2.3 *“Перевірка (дослідження) доказів і їх джерел при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов’язаних з ним злочинів”* зазначається, що перевірка є необхідною умовою для розвитку подальшого процесу пізнання обставин злочину та забезпечення можливості оцінки сукупності доказів у кримінальній справі.

Автором з’ясовано, що, незважаючи на визнання теорією процесуального права перевірки доказів елементом процесу доказування, чинний КПК України, на відміну від процесуального законодавства інших держав (Росії, Беларусі, Казахстану та ін.), не містить окремого положення, яке регламентує питання перевірки доказів, і пропонує доповнити Главу 5 КПК України „Докази” статтею 66-1, яку викласти у такій редакції: „Стаття 66-1. Перевірка доказів. 1. Одержані у справі докази підлягають ретельній, всебічній і об’єктивній перевірці. 2. Перевірка доказів полягає у вивченні їх джерел, аналізі отриманих доказів і співставленні їх між собою, що здійснюється особою, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором, судом (суддею), захисником, іншими суб’єктами, які беруть участь у доказуванні”.

У підрозділі підкреслено, що поняття „перевірка доказів та процесуальних джерел” і „дослідження доказів” є рівнозначними за змістом. Законодавець вживає поняття „дослідження” як елемент доказування в цивільному процесі, в адміністративному судочинстві. У кримінальному процесі про дослідження доказів говорять: принцип безпосередності (ст. 257 КПК), правила судового розгляду кримінальної справи (наприклад, ст.299 КПК). Аналіз вказаних норм свідчить, що дослідження слід розуміти як певне сприйняття учасниками процесу відповідних фактів, доказів, обставин справи. Метою перевірки, на думку дисертанта, є визначення змісту одержаних доказів, їх процесуальних джерел, взаємозв’язку між собою та з носієм доказової інформації.

Особливістю перевірки доказів при розслідуванні фіктивного підприємництва є способи її здійснення: аналіз, дослідження і порівняння різного роду вилучених документів, з відповідними документами банку, податкової інспекції, інших підприємств чи установ; зіставлення відомостей про рух грошових коштів по рахунку, отриманих у банківській установі з інформацією, отриманою з органу державної податкової служби. А також проведення повторних і нових слідчих дій, зумовлених особливостями фінансово-господарської діяльності того чи іншого підприємства (характером завдань, які вирішуються шляхом перевірки тих чи інших доказів; об’єктом (суб’єктом), який є носієм інформації, статусом учасників

кримінального процесу, наявністю у органу розслідування засобів, необхідних для проведення повторної чи нової слідчої дії, а також сприятливих для цього умов). За результатами вивчення кримінальних справ про фіктивне підприємництво до повторних слідчих дій відносяться огляд і вилучення додаткових документів: у нотаріуса, який посвідчував створення або придбання підприємства; у органів державної реєстрації, податкової служби і цільових фондів; у банківських установ за місцем відкриття рахунку; у підприємств-контрагентів.

У підрозділі 2.4 "Поняття і зміст оцінки доказів при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів" стверджується, що відмінність категорій перевірки і оцінки доказів є умовною, необхідною більш для теоретичного пізнання. Водночас, розмежовуючи перевірку і оцінку доказів, до першої варто віднести встановлення їх змісту, походження, носія, а до другої – з'ясування в результаті логічних операцій, розумової діяльності їх належності до справи, достатності для прийняття будь-якого процесуального рішення, достовірності як якісної характеристики і допустимості як законного джерела отримання.

Дисертант зазначає, що при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів оцінка доказів полягає у виявленні їх зв'язку з обставинами, що підлягають доказуванню, зв'язку протиправних діянь між собою, який пояснює, зокрема, дію загальної причини вчинення відповідного злочину. Оцінка в даному випадку, надає підстави для розмежування суміжних злочинів.

Встановлення достовірності, належності, допустимості і достатності автор відносить до змісту оцінки доказів. У підрозділі аналізується зміст вказаних понять з позицій законодавця й науковців та пропонуються зміни до чинного КПК України шляхом доповнення його статтею 67-1 такого змісту: „Стаття 67-1. Достовірність, належність, допустимість і достатність доказів. Одержані у справі докази для їх подальшого використання мають відповідати ознакам достовірності, належності, допустимості і достатності доказів. 1. Достовірність доказів визначається з'ясованістю, перевіреністю і доброякісністю як самого джерела, так і способу отримання фактичних даних, надійністю процесуального носія і засобів доказування. 2. Належними до справи є всі докази, які можуть бути використані для встановлення, обґрунтування чи спростування будь-яких із обставин розслідуваної справи. 3. Допустимість доказів визначається їх придатністю з погляду законності джерел, методів і прийомів отримання. Докази, отримані із незаконного джерела, є недопустимими. 4. Достатніми є така сукупність доказів, яка вказує на наявність або відсутність обставин, що становлять предмет доказування у справі. Будь-який доказ, здобутий внаслідок застосування насильства, погроз та інших незаконних заходів, визнається таким, що не має юридичного значення, а дослідження такого доказу, що відбулося, - недійсним. Не можуть бути доказами відомості осіб, повідомлені під час допиту, джерело яких невідоме або його неможливо перевірити. Якщо в основі показань зазначених осіб лежать повідомлення інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані”.

У підрозділі 2.5 "Сутність і форми використання доказів при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів" зазначається, що процесуальна наука не виділяє використання доказів як окремий елемент процесу

доказування, хоча у нормах чинного КПК України, і Проекту КПК, вживається саме цей термін, здавна відомий доказовому праву.

На думку дисертанта, доказування, поряд з діяльністю по одержанню, перевірці і оцінці доказів, включає в себе також операції по їх використанню для встановлення предмета доказування, для вирішення питання про покарання винної особи, цивільного позову, усунення обставин, які сприяли вчиненню злочину. Ця діяльність відображається в обвинувальному висновку, судових промовах, окремій постанові (ухвалі), вироку. Докази використовуються не тільки для формулювання і обґрунтування висновків (рішень), а й для побудови версій у справі, моделювання обстановки слідчого експерименту тощо. Використання доказів є заключним етапом роботи з доказами: після їх одержання, перевірки й оцінки суб'єкт доказування, оперуючи ними, вирішує ті чи інші завдання доказування. У підрозділі аналізується зміст поняття „оперування доказами” і висловлюється власна точка зору, що до нього входять як логічні операції, так і практична діяльність. Докази використовуються шляхом вилучення з них тих необхідних якостей, які потрібні для встановлення предмета доказування у кримінальній справі. Обґрунтування прийнятих рішень є важливою формою використання доказів.

Дисертант робить висновок, що поруч з оцінкою доказів, слід нормативно закріпити їх використання та пропонує нову редакцію статті 67 КПК України: „Оцінка і використання доказів. Оцінка доказів здійснюється суб'єктами доказування за своїм внутрішнім переконанням на підставі всебічного, повного й об'єктивного дослідження всіх обставин справи, керуючись законом і правосвідомістю. Жоден доказ не має наперед встановленої сили. Суб'єкт доказування використовує докази шляхом оперування ними за власним бажанням, керуючись законом і своєю правосвідомістю для прийняття процесуальних рішень і виконання процесуальних дій з метою встановлення обставин кримінальної справи. Забороняється використовувати неналежні, недопустимі, недостовірні докази особі, яка проводить дізнання, слідчому, прокуророві і судді”.

У підрозділі 2.6 "Особливості доказування фіктивного підприємництва при розслідуванні у порядку протокольної форми досудової підготовки матеріалів" висвітлюється процес доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва за ч.1 ст. 205 КК України. Підкреслюється, що особливості доказування у порядку протокольної форми досудової підготовки матеріалів проявляються при одержанні доказів, оскільки обмеженими є види можливих слідчих дій, а також джерела доказів. Як наслідок, не можуть застосовуватись і всі способи перевірки доказової інформації. Відрізняються суб'єкти оцінки і використання доказів, що зумовлено визначенням статусу учасників спрощеного провадження і порядком розгляду й направлення справи до суду.

Встановлено наявність елементів процесу доказування у поетапній діяльності органу дізнання при розслідуванні фіктивного підприємництва у порядку протокольної форми досудової підготовки матеріалів справи: прийняття, реєстрація і розгляд заяви або повідомлення про злочин (одержання доказів); перевірка повідомлення про злочин, що включає в себе збирання доказів, встановлення обставин злочину і взяття у правопорушника зобов'язання про з'явлення (збирання і перевірка доказів); складання і підписання протоколу особою, яка здійснювала

досудову підготовку матеріалів (оцінка і використання доказів); вивчення матеріалів та протоколу начальником органу дізнання (оцінка); ознайомлення правопорушника з матеріалами та протоколом (оцінка доказів правопорушником); порушення прокурором кримінальної справи та вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод учасників процесу (оцінка і використання); складання прокурором обвинувального висновку (використання доказів); направлення протоколу, постанови та всіх матеріалів справи до суду (наявні всі елементи процесу доказування).

Завершується підрозділ обґрунтуванням необхідності внесення змін до ст.430 КПК України, пов'язаних з недостатньою процесуальною формою діяльності прокурора: „Стаття 430. Порушення справи прокурором. Визнавши матеріали про злочини, перелічені в статті 425 цього Кодексу, достатніми для розгляду в судовому засіданні, прокурор виносить постанову про порушення кримінальної справи, постанову про притягнення особи як обвинуваченого, обирає щодо нього в необхідних випадках запобіжний захід, виносить постанову про визнання громадянина потерпілим і складає обвинувальний висновок та направляє справу до суду або повертає матеріали для провадження досудового слідства, а в разі відсутності підстав до порушення кримінальної справи відмовляє в її порушенні”.

У висновках за предметом дослідження, згідно з визначеними науковими завданнями, обґрунтовані і висвітлені основні положення і рекомендації, спрямовані на удосконалення процесу доказування, взагалі, і зокрема, при розслідуванні фіктивного підприємництва.

1. Визначено, що встановлення кримінальної відповідальності за фіктивне підприємство в Україні має об'єктивні передумови, пов'язані з історичним розвитком держави і права.

2. З метою формування єдиної правозастосовчої практики, на підставі узагальнення вітчизняного і зарубіжного законодавства, наукових досліджень у сфері підприємництва обґрунтовано необхідність внесення змін до ст. 205 КК України: у ч.1 – слово „створення” замінити на „реєстрацію, перереєстрацію та використання”; ч.2 – доповнити кваліфікуючою ознакою „за попередньою змовою групою осіб”.

3. Встановлено, що при доказуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні працівниками правоохоронних органів використовуються норми та інститути теорії доказів, кримінального процесу з урахуванням конкретних обставин справи та особливостей протокольної форми досудової підготовки матеріалів, а також беруться до уваги завдання кримінального судочинства, закріплені у ст. 2 КПК України. Завдяки доказуванню встановлюються фактичні обставини справи, розмежовуються суміжні злочини і тим самим вирішуються основні завдання кримінального судочинства.

4. Визначено предмет доказування у кримінальних справах про фіктивне підприємство, під яким слід розуміти сукупність обставин, які необхідно дослідити для встановлення істини у справі. Запропонований перелік таких обставин базується на нормі кримінального закону, яка характеризує ознаки досліджуваного діяння.

5. Доведено, що за своїм змістом процес доказування складається з низки елементів, органічно поєднаних між собою, а саме: 1) одержання (збирання і

формування) доказів; 2) перевірка (дослідження) доказів; 3) оцінка доказів; 4) використання доказів. При доказуванні фактів вчинення фіктивного підприємництва, а також пов'язаних з ним злочинів названі елементи виступають у єдності і взаємодії.

6. Обґрунтовано пропозицію щодо законодавчого закріплення поняття доказування і його елементів. Доказуванням є логічно-практична процесуальна діяльність суб'єктів кримінального провадження, спрямована на встановлення об'єктивної істини у справі і вирішення соціально-правового конфлікту. У межах чотирьохелементного процесу доказування слід виділяти певні складові частини: 1) при одержанні – збирання (пошук, виявлення, вилучення, витребування) доказів і формування доказів (подання, вимога проведення ревізії, документальної перевірки, фіксація доказової інформації); 2) при перевірці – дослідження доказів; 3) при оцінці – встановлення значення доказу для справи на підставі внутрішнього переконання і професійної правосвідомості; 4) при використанні – оперування доказами для прийняття проміжних або кінцевих рішень у справі, висунення версій, моделювання слідчих ситуацій і системи доказів.

7. Обґрунтовано зміну назви першого елемента процесу доказування на „одержання доказів” і внесення відповідних змін до ст. 66 КПК такого змісту: „Одержання доказів. Одержання (збирання і формування) доказів здійснюється суб'єктом доказування шляхом: 1) проведення слідчих і судових дій, 2) витребування доказів, 3) подання їх фізичними і юридичними особами, 4) вимоги проведення ревізії чи документальної перевірки, у банківських установ – надання інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб у порядку та обсязі, встановлених Законом України “Про банки і банківську діяльність”, 5) фіксації доказової інформації у порядку, передбаченому законом”.

8. Встановлено, що при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів, способами одержання доказів є: допит, огляд, обшук, виїмка, призначення експертизи, які можуть стосуватися різних осіб (фізичних і юридичних), а саме: засновників і керівників фіктивного підприємства, бухгалтерів цього підприємства, нотаріусів, представників органів державної реєстрації, державної податкової служби, державної статистики, державних цільових фондів, дозвільної системи, працівників банківських установ, партнерів по бізнесу – контрагентів, допоміжного персоналу підприємств.

9. Визначено способи перевірки доказів при розслідуванні фіктивного підприємництва, в рамках яких розмежовано проведення повторних і нових слідчих дій і обґрунтовано пропозицію про доповнення чинного КПК України новою нормою: „Стаття 66-1. Перевірка доказів. 1. Одержані у справі докази підлягають ретельній, всебічній і об'єктивній перевірці. 2. Перевірка доказів полягає у вивченні їх джерел, аналізі отриманих доказів і співставленні їх між собою, що здійснюється особою, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором, судом (суддею), захисником, іншими суб'єктами, які беруть участь у доказуванні”.

10. Визначено, що оцінка доказів є логічною, розумовою діяльністю не лише осіб, які здійснюють кримінальне провадження, а й інших суб'єктів доказування. До її змісту входить встановлення: належності, допустимості, достатності і достовірності доказів та їх процесуальних джерел, що необхідно закріпити

законодавчо у ст.67-1 КПК України. При розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів оцінка доказів полягає у виявленні їх зв'язку з обставинами, що підлягають доказуванню, зв'язку протиправних діянь між собою, який пояснює, зокрема, дію загальної причини вчинення відповідного злочину. Оцінка в даному випадку, надає підстави для розмежування суміжних злочинів.

11. Обґрунтовано пропозицію про введення в процес доказування самостійного елемента – використання доказів і, як наслідок, про внесення змін до ст. 67 КПК України: „Оцінка і використання доказів”.

12. Визначено особливості процесу доказування фіктивного підприємництва при розслідуванні у порядку протокольної форми досудової підготовки матеріалів (за ч. 1 ст. 205 КК), які проявляються в обмеженнях способів одержання, перевірки доказів, суб'єктів їх оцінки і використання. Вказано на недоліки положень Проекту КПК, які врегульовують спрощене провадження у кримінальних справах у зв'язку з невизначеністю процесуального статусу учасників перевірки заяви, повідомлення чи інформації про злочин.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Важинський В.М. Визначення фіктивного підприємництва у законодавстві України / В.М. Важинський // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – № 4-5(35). – 2006. – С. 292–298.

Важинський В.М. Проблема визначення поняття „Фіктивна фірма” / В.М. Важинський // Підприємництво, господарство, право. – № 12 (132). – 2006. – С. 72–75.

Важинський В.М. Предмет доказування в кримінальному процесі / В.М. Важинський // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип.11: Правознавство. – 2006. – С. 114–118.

Важинський В.М. Кримінально-процесуальні проблеми розслідування фіктивного підприємництва: нормативно-правовий аспект / В.М. Важинський // Наше право. – № 1. – 2008. – С. 74–78.

Важинський В.М. Фіктивні підприємства: створення, функціонування, ознаки / В.М. Важинський // „WYKSZTA CENIE I NAUKA – 2005”: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (Прага, 19–27 грудня 2005 р.). – Прага, 2005. – С. 83–85.

Важинський В.М. Особливості доказування шкоди при розслідуванні фіктивного підприємництва / В.М. Важинський // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнарод. наук. конф. молодих вчених (Луцьк, 17-18 березня 2006 р.). – Луцьк, 2006. – С. 289–290.

Важинський В.М. Фіктивне підприємництво в Україні: генезис, сучасний стан і перспективи розвитку / В.М. Важинський // Наука и технологии: шаг в будущее–2006: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (Белгород, 20–31 березня 2006 р.). – Белгород, 2006. – С. 41–43.

Важинський В.М. Кримінально-процесуальні проблеми доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва / В.М. Важинський // Наукові дослідження – теорія та експеримент, 2006: матеріали другої міжнарод. наук.-практ. конф. (Полтава, 15–17 травня 2006 р.). – Полтава, 2006. – С. 15–17.

Важинський В.М. Нормативно-правове закріплення скороченого провадження в кримінально-процесуальному законодавстві України / В.М. Важинський // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: матеріали Десятої міжнарод. наук.-практ. конф. (Косів, 27–31 січня 2009 року). – Косів, 2009. – С. 405–406.

АНОТАЦІЯ

Важинський В.М. Процес доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню процесу доказування у кримінальних справах про фіктивне підприємство та пов'язані з ним злочини в Україні. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення проблем реалізації елементів процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємства, в тому числі й при спрощеному порядку. Досліджуються питання, пов'язані з правовою регламентацією доказових категорій у кримінальному процесі України. Визначаються особливості доказування при розслідуванні фіктивного підприємства та пов'язаних з ним злочинів в Україні. Висловлюються пропозиції, даються рекомендації, обґрунтовуються положення, спрямовані на удосконалення провадження у кримінальних справах про фіктивне підприємство.

Ключові слова: розслідування фіктивного підприємства, доказування, елементи процесу доказування.

АННОТАЦИЯ

Важинский В.М. Процесс доказывания при расследовании фиктивного предпринимательства и связанных с ним преступлений в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2009.

Диссертация посвящена комплексному исследованию процесса доказывания при расследовании уголовных дел о фиктивном предпринимательстве и связанным с ним преступлениям в Украине. Актуальность темы исследования обусловлена необходимостью теоретического осмысления проблем реализации элементов процесса доказывания при расследовании фиктивного предпринимательства, в том числе и в порядке протокольной формы досудебной подготовки материалов дела. Исследуются вопросы, связанные с правовой регламентацией доказательственных категорий в уголовном процессе Украины. Обосновываются требования относительно устранения недостатков уголовно-процессуального законодательства Украины, обеспечения взаимообусловленности элементов процесса доказывания.

Определяются особенности процесса доказывания при расследовании фиктивного предпринимательства и связанных с ним преступлений.

Обосновывается целесообразность изменения названия раздела действующего УПК Украины и нового его проекта, касающегося доказывания на „Доказывание и доказательства”, разделив его на соответствующие главы. Предлагается также нормативное закрепление понятия доказывания, его элементов и предмета доказывания. Обосновываются изменения к ст.205 УК Украины относительно признаков объективной стороны данного преступления. Выделяются гносеологические и процессуальные основы процесса доказывания. Разработан перечень обстоятельств, которые входят в предмет доказывания по уголовным делам о фиктивном предпринимательстве. Предлагается элементами процесса доказывания считать получение (собрание и формирование), проверку (исследование), оценку и использование доказательств. Установление относительности, допустимости, достоверности и достаточности доказательств следует рассматривать как содержание их оценки.

Рассматривается целесообразность выделения в качестве самостоятельного элемента процесса доказывания использование доказательств, как оперирование ими, предлагаются формы использования доказательств при расследовании фиктивного предпринимательства, а также способы их собирания, проверки и оценки. Вносятся предложения о необходимости внесения изменений в отдельные статьи УПК Украины, в частности: в статью 66 УПК, об определении первым элементом процесса доказывания – получение доказательств путем проведения следственных действий, истребования, предоставления доказательств, проведения ревизий и документальных проверок, фиксации доказательственной информации; в статью 67 УПК „Оценка и использование доказательств”; в статью 430 УПК – расширением порядка производства прокурором соответствующих действий при получении материалов протокольной формы досудебной подготовки: составлением постановления о привлечении лица в качестве обвиняемого и предъявлении ему обвинения.

Предлагаются рекомендации, обосновываются положения, направленные на совершенствование производства уголовных дел о фиктивном предпринимательстве. Анализируются правовые документы и существующая практика расследования фиктивного предпринимательства в Украине, Российской Федерации, Республике Беларусь и других государствах.

Ключевые слова: расследование фиктивного предпринимательства, доказывание, элементы процесса доказывания.

SUMMARY

Vaginsky V.M. A process of finishing telling is at investigation of fictitious enterprise and crimes related to him in Ukraine. - Manuscript.

The dissertation for the competition of a scientific degree of Candidate of Science (Law) on a specialty 12.00.09 - Criminal procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operative-search activity. – Kyiv Taras Shevchenko National University. – Kyiv, 2009.

Dissertation is devoted complex research of process of finishing telling in criminal cases about a fictitious enterprise and crimes related to him. Actuality of research theme is predefined the necessity of theoretical comprehension of problems of realization of elements of process of finishing telling at investigation of fictitious enterprise, including at the simplified order. Requirements are grounded in relation to the removal of lacks of criminal-process legislation of Ukraine, providing of inter conditionality of elements of process of finishing telling. The features of finishing telling are determined at investigation of fictitious enterprise and crimes related to him in Ukraine. Legal questions are examined in relation to maintenance and normatively legal providing of finishing telling and his institutes in criminal realization of Ukraine. Suggestions speak out, recommendations are given, positions, directed on the improvement of realization in criminal cases about a fictitious enterprise, are grounded. Analysed normatively are legal documents and existent practice of investigation of fictitious enterprise

Key words: investigation of fictitious enterprise, finishing telling, elements of process of finishing telling.